

ՀԱՊԵՏԱԴԱՐ ԽՈՐՀԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՆԵՐ

ՀՐԱՊՈՒՐԻՉ Է ՆԵՐԿԱՆ

ՄԱՇՏՈՑ ԲԱՀԱՆԱՑ ԳԱԼՓԱՔՃԻՆ

Կեանքը ունի երեք երեսակներ՝ անցեալը, ներկան եւ ապագան։ Բայց մարդ կ'ապրի միշտ ներկան, քանի որ անցեալը այլեւս իրը չէ՝, անցեալի վրայ որեւէ ազդեցութիւն չի կրնար գործել, չի կրնար ապրել զայն, քանի որ անցած է ան։ Իսկ ապագան՝ ան ալ իրը չէ, քանի որ ապագան անորոշ է՝ անձանօթ եւ անատոյգ։

Ուրեմն մարդուն կը մնայ միայն ներկան՝ այն պահը, երբ կրնայ «պահ» մը միայն ազդեցութիւն գործել, իր կամքը գործածել, փոխել կամ նորոգել։ Բայց ան ալ միայն «պահ» մըն է. ներկան անցեալ ըլլալու դատապարտուած է, քանի որ ապագան անմիջապէս կու գայ ու կը տիրէ անոր։ Այս ալ կը նշանակէ՝ որ մարդ իրական իմաստով կ'ապրի միայն պահը, թերեւս ակնթարթ մը լոյս, եւ ինչ որ ընել կ'ուզէ կրնայ ընել միայն այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ։

Այս պատճառով, ներկան կարեւոր է, քանի որ ան կ'որոշէ յաջորդ պահը՝ ապագան։ Արդարեւ ներկան՝ շացուցիչ եւ հոգեցունց խոստովանող ունի մարդուն։ Ուսց ան կը խոստանայ միայն՝ առանց տալու։ Քաւտի ներկան ինչ կարող է տալ մարդուն, երբ ինք կախում ունի անցեալէն եւ վարժուած է ամբողջովին վերիվայրուամերով եւ թերեւս ախտերով, տկարութիւններով, սխալանքներով։

Ներկայ դարը, դժբախտաբար ինքնակեդրոն եւ եսամոլ զգացումներով տարուած «անձնազօհ նուիրում» ինչ է, չի գիտեր՝ ատերութիւն, նախատինք եւ նախանձ կը սերմանէ ու կը տարածէ ամէնուրեք։

Եւ շատ անգամ եղբայր եղբոր թշնամի կ'երեւի՝ չարամտութեամբ կը նայի եղբոր, մանաւանդ թէ զաղափար իսկ չունի առաքինութեան ու ազնուութեան մոգական ուժին մասին։ Եւ այս պայմաններուն ներքեւ ան ինչ կրնայ տալ մարդուն։ Հոն ուր զգացում չկայ, հոն ուր սրտ խռովը, յոյզ եւ ապրում չկայ, ապա ինչ կարելի՞ է փնտռել երջանկութիւն, ուրախութիւն։

Տեսարաններ կը պարծին՝ թէ գիտութիւնը կ'երջակացնէ մարդը, կը կատարելագործէ։ Եւ ոմանք պառկած կ'արձակեն, քսելով. «Բանականութեան ուժը պիտի կերտէ ճշմարիտ մարդը՝ ինքնաստեղծ՝ ինքնատիպ մարդը՝ ինքնակազմ ու ինքնաբաւ, որ խոս-

տացուած երջանիկ մարդը պիտի ըլլայ...»։

Եւ այս կէտին է, որ չարաչար կը սխալին տեսարաններ եւ գաղափարախօսներ, քանի որ գիտութիւն եւ փիլիսոփայութիւն՝ ինքնին բաւարար չեն մարդուս կարիքները կատարելապէս եւ անթիրի յագեցնելու։ Կեանքի ընդհանուր փորձառութիւնը եւ զանազան պատմական վկայութիւններ բացայայտ կերպով ցոյց կու տան, թէ կարելի է, որ գիտութիւնը եւ անտութիւնները շատ դժուար չարի գործիք դառնան, չեղի իրենց նպատակէն։ Գիտակցելու է մարդ, թէ ինքնին բանականութիւնը, գիտութիւնը բարեք չի բերեր, այլ ուրիշ գործօններու, ազդակներու հետ միանալով եւ միասին չարմեղով է, որ մարդս կը հասնի մտազրուած ու ծրագրուած երջանկութեան։

Ջոր օրինակ՝ յաճախ լուսած է, թէ առողջութիւնը առաջնակարգ պայմանն է երջանկութեան։ Կը հարցնեմ, սիրելիներ, առանց ներքին խաղաղութեան, անգործութեան՝ առողջութիւնը ինքնին կրնա՞յ երջանկացնել մարդը։ Ուրեմն առողջութեան համընթաց ըլլալու է ներքին խաղաղութիւնը, հոգեպէս ու մտապէս հանդարտութիւնը, որպէսզի մարմնական առողջութիւնը արժէք մը ունենայ, եւ աստարէ ու նպատիկ երջանկութեան։ Արդարեւ առողջ մարդ մը թէկ մտապէս անհանգարտ է, անտրամադիր է, ապա ուրեմն կարելի՞ է «առողջ» մնալ այդ մէկը։ Հոգեպէս եւ մտապէս անտրամադիր մէկը՝ որքան ալ մարմնապէս առողջ ըլլայ, անպայման «պակաս» մը, թերութիւն մը ունի եւ այդ թերութիւնը արեւը կը հանդիսանայ անոր երջանկութեան՝ որքան ալ երեւութապէս այդպէս երեւի կամ կարծուի։ Եւ բոլոր այս խորհրդածութիւնները մեզ կը տանին սա իրականութեան, թէ գիտութիւնը ինքնին բաւարար չէ մարդուս երջանկութեան տիրանալուն համար։ Արդարեւ մարդ կրնայ մեծ գիտնական, ուսումնական, հմուտ ըլլալ, բայց միանգամայն բարիին մէջ յետադէմ չարագո՞րծ մը ըլլալ։

«Լոկ իմացականութիւնը առանց նկարագրի բարոյական ուժի՝ մէտ է, այսինքն հակում է յարմարութիւն ունի ծայրայեղ վատասերումի», կ'ըսէ Արիստոտել։ Ուրեմն ուսում, գիտութիւն, զարգացում, այս բոլորը երջանկութեան բանալիներն են, բայց

երջանկութեան փակները բանալու համար անգործ առանց ուրիշ բանալիներու՝ առաքինութիւն, ազնուութիւն, անկեղծութիւն, բարեմտութիւն, խաղաղութիւն, համերաշխութիւն, եւ անպայման սէ՛ր։ Անշուշտ երեք ստորագնահատել չէ մեր նպատակը՝ գիտութեան եւ ուսման նկատմամբ, այլապէս դրժած կ'ըլլանք, ուրացած կ'ըլլանք ճշմարտութիւնը, բայց պէտք է գիտակցինք, թէ ուսումը եւ գիտութիւնը կ'ամբողջանան եւ կը լիանան բարոյական արժէքներու մասնակցութեամբ։ Արդարեւ միտքը եւ հոգին գիրաւ կ'ամբողջացնեն՝ ստեղծելով հոգեմտաւոր աշխարհ մը՝ ուր մարմնաւոր-ֆիզիքական մարդը կը պատրաստուի երջանկութեան որուն կոչուած է...։

Թէ եւ կրկնութիւն պիտի ըլլայ, բայց յաճախ մեր հարցուցած մէկ հարցումը կ'ուզեմ կրկնել, թէ մարդ մը թէ՛ ամենապէս է, գիտուն, գիտնական, բայց բարոյապէս տկար՝ երկարագրի տէր մէկն է, ինչ է անոր իսկական արժէքը որպէս «մարդ»։ Անշուշտ այս մասին տարբեր կարծիքներ, համոզումներ կրնան ըլլալ, բայց կ'արժէ անգամ մը եւս լրջօրէն խորհիլ. խորհրդածել այս մասին։ Այս հարցը ընկերային կեանքը հետաքրքրող հարց մըն է՝ վստահելի, արժանահատ, անկասկածելի, անկեղծ անգամներով պարկեշտ ու ազնիւ անհատներով կազմուած ընկերութիւն մը միայն մարդս կրնայ առաջնորդել երջանկութեան։ Ուստի պարկեշտ, ազնիւ եւ գիտուն մարդն է, որ կըրկնապատիկ արժէք կը ստանայ կեանքի մէջ...։

Գիտութիւնը պէ՛տք է ապագայի կռուանք ըլլայ՝ առողջ սերունդին, որ այսօր միայն մարմնով հրահանգներով եւ ժամանակաւոր զբաղումներով կը փորձէ փայփայէ իր «Ես»ը եւ հանդիմանի արտաքին գոհունակութեամբ գոհացնել իր անիլթիական հոգին։ Յետագային տխուր փորձառութիւններուն պէտք չէ սպասէ մարդ հոգեկան արժէքներու անհրաժեշտութիւնը հասկնալու համար կեանքին մէջ։

Գիտութիւն եւ բարոյականութիւն միասին կրնան առաջնորդել մարդը՝ երջանկութեան, որ վերջնական նպատակն է ամէն բանաւոր էակի...։

Նոյեմբեր 12, 2015, Իսթանպուլ

ԵՐԵՒԱՆԻՆ ՆՈՒՒՐՈՒԱԾ ՀԱՄԵՐԳ՝ ԿՐԱՄԵՈՏԱՐԻ ՄԷՋ

Կրանոտարի հայկական կեանքը տարւել տարի կ'աշխուժանայ եւ կ'որակաւորուի՝ ի հնձուկ աշխարհաբաղաբան ոչ այնքան բարենպաստ միտումներու։ Մերթ ցաւ կը զգաս, գիտակցելով, որ ատիկա մասամբ Մայր հայրենիքէն շարունակուող արտագաղթի հաշուին է, մերթ ալ կը մխիթարուիս, որ հայրենասիրական տրամադրութիւնները անվիճելի վերելք կ'ապրին, եւ վերագործներու բերքառատ ժամը երբեւէ կ'այցելէ Աւետեաց երկիր։

«Վարդանեան» կրթամշակութային կեդրոնի Հիմնադրմամբ Հարաւային Ռուսաստանի Հայոց Թեմը խթանեց ոչ միայն հայկական կրթութեան եւ մշակոյթի զարգացումը, այլեւ նոր լիցքեր հաղորդեց երիտասարդական կազմակերպութեան այլեւայլ ծրագրերու։ Իրենց գոյութեան 12-րդ եւ 9-րդ տարին ապրող «Նարեկ» երգի-պարի խումբը եւ «Արմատ» դպրոցը այս կամարներուն տակ միահիւսեցին երկու հայկական պատմութիւն, որոնք Հարստացան երիտասարդներու համարձակ նախաձեռնութիւններու երանգներով ու բոյրերով։

Հոկտեմբեր ամսուան ողջ ընթացքին «Վարդանեան» կեդրոնին մէջ գործող երեք կառույցները կազմակերպեցին տարբեր ձեռնարկներ՝ քաղաքամայր Երեւանի 2797-ամեակին նուիրուած, որոնք ամփոփուեցան մեծ տօնական համերգով։

Կեդրոնի համբաւը արդէն տարածւած է Ռուսաստանի Հայոց Թեմի ողջ տարածքին մէջ եւ տարբեր բնակավայրերէ ցանկութիւն կը յայտնեն այցելելու եւ ըմբոշնելու այստեղ թեւածող

Երախանքի ելոյթի ժամանակ հայկական շունչն ու տրամադրութիւնը։ Մանկավարժ Լուսինէ Ներսիսեան, չնայած երիտասարդ տարիքին, հասցուցած է հիմնադրել եւ զարգացնել Նսեն-տուկի Ս. Հովսիսիմէ եկեղեցւոյ «Ջար-Թոնք» կիրակնօրեայ դպրոցը, իր խումբ մը սաներուն հետ ողջունելու եկած էր ձեռնարկը։ Պայծառ ու խորունկ աչքերով այս պատանիներն ու երախաները Կրանոտարի հանդիսատեսին անակնըկալի բերին իրենց անափ խաղափառութեան, նուիրուածութեամբ եւ շնորհքով։

Չնաշխարհիկ երեսանին նուիրուած անկրկնելի երգերն ու բանաստեղծական խոստովանութիւնները բազմաթիւ յուզիչ եւ լուսաւոր պահեր պարգեւեցին ունկնդիրներուն եւ համոզեցին, որ այն հեռոււոր, փոքրիկ գեղազարդ երկիրը՝ իր գունագեղ մայրաքաղաքով, կը սպասէ բոլորին, կարօտ ունի բոլորին, կը ցաւի ամէն հեռացողի համար եւ կը հրճուի ամէն վերադարձով։

ԵՐԱՋԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՆՏԱՆԱԿԱԼԻ ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

● շար. Ա. ՀԷՆԵ

ԱՄՆ-ի եւ Ռուսաստանի միջեւ գոյութիւն ունին սուր տարաձայնութիւններ։ «Հայաստանի անդամակցութիւնը Եւրոասիոյ տնտեսական միութեան եւ Հաւաքական անվտանգութեան պայմանագրի կազմակերպութեան, պէտք չէ բացառեն ու չեն բացառել Հայաստանի ամուր ու փոխհաճաւոր յարաբերութիւնները ԱՄՆ-ի, Եւրոմիութեան եւ այլ հաւանական գործընկերներու, ինչպէս նաեւ ՆԱՌՕ-ի եւ Եւրոխորհուրդի նման կազմակերպութիւններուն հետ։

Իրանի պարագային անգրադառնալով՝ ան յիշեցուց անցեալ ամսուան մէջ ստորագրուած համառոտ գործողութիւններու համարի ծրագիրը, որու իրականացումն վերջ ԱՄՆ եւ միջազգային հանրութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլան զարդեցնելու միջուկային ծրագրին բերումով հաստատուած պատմամիջոցները։

Ռիչըրտ Միլս չեղտեց, թէ նախկին Խորհրդային Միութեան երկիրներու շարքին, մեծապայեան պետութիւններէն վերջ Հայաստանն է, որ ունի ամենակենսունակ աշխոյժ քաղաքացիական հասարակութիւնը։ Ըստ իրեն, քաղաքացիական հասարակութեան անդամները պէտք է առաջնորդող դեր ստանան՝ փափաքելի բարեփոխումները երկրէն ներս շինել ձեւով յառաջ մղելու հարցին մէջ։ Ան քաղաքացիական հասարակութեան յանձնարարեց կատարելագործել կազմակերպչական ու շահապաշտական կարողութիւնները ու գտնել համակիրներ երկրի գանազան շրջաններէն ներս։

Ռիչըրտ Միլս համոզուած է նաեւ, թէ Հայաստանի կառավարութիւնը կը գիտակցի, որ երգըրկուն բանավէճի մը անհրաժեշտութիւնը գոյութիւն ունի՝ սահմանադրութեան փոփոխութեան նիւթին շուրջ։

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1-Իբիէս, 2-Միջին Արեւելքի մէջ աղանդ մը-հարաւի մէջ նահանգ մը, 3-Ձայնանիշ մը- չորացած թրիք, 4-Արեւ- ընտանի կինգանի մը, 5-էվլէրէս-թի դազաթը մագլցող լեռնագնացը- մահակ, 6-Երեք բաղաձայն- մանուկն սնունդը, 7-Ձինաստանի նախկին զեկավարներէն- տեսակ մը բանաստեղծութիւն, 8-Գրիգոր Լուսաւորդի հայրը- անձաւ- միջատ մը, 9-Արաբական քաղաք մը- մարտիկ, 10-Ինքնաշարժի տեսակ մը արշաւ- եղիպտական չաստուած, 11-Փանդէ կամ լուճ- ջրի մածուեցուցական ածական մը:												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												

ՆԱԽԿԻՆԻՆ ԼՈՒՄՈՒՄԸ Հարիգոնակամ 1-Մառնանպետ, 2-Իշամեղու- Ալի, 3-Ջութ- Հի կամար, 4-Ուլ- Հողաթափ, 5-Կաման- Կի- ամ, 6-Կին- Լիլա, 7-Բարակ- չարիք, 8-Բանաձի- ասա, 9-Ու- Նորիւլի, 10-Կը- յաճախակի, 11-Թո- Կո(կո)- Հի լէնտ։ Ուղղահայեաց 1-Միջուկ- բրուկ, 2-Աշուղական- Ըթ, 3-Հի թառ- ծիրան, 4-Ամ- Հանածոյ, 5-Երեւո- Կիրակ, 6-Աղ- Նեճո, 7-Պուրակ- լա, 8-Աթիլա- ուխտ, 9-Տամա- իրական, 10-Լափայիւ- կէ(ս), 11-Տիկ- մաքառիլ։

ՄՍԻԹԱՐ ՀԵՐԱՅԻ (1118-1173). ՆԱՅԿԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱՊԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱՐԺԷ ՀԻՄՆԱԳԻՐԸ

Հայ ժողովուրդի հանճարեղ ծնունդներու համառոտեցութեան մէջ իր ճառագայթող տեղն ու արժէքն ունի բժշկագիտական մտքի Հայ հսկան՝ Միսիթար Հե-րացիին, որուն ծննդեան տարեգրածը կը նշուի Նոյեմբեր 11-ին։

Մեծանուն բժշկագետը եղաւ հիմնադիրը Հայ միջնադարեան, այլեւ դասական բժշկագիտութեան, որ ծաղկումի իր գագաթնահիշատիկն հասաւ 12-րդ դարուն, Կիլիկիան հայաստանի մէջ։

Միսիթար Հերացի Հայ բժշկութեան համար ունի այն արժէքն ու կարեւորութիւնը, ինչ որ Հի-փոքրեղծ ունի յունական, Գաղանոսը՝ հռոմէական եւ Իսիսի Սի-նան՝ արաբական բժշկութեան մէջ։ Իր ժամանակակիցներուն կողմէ արդարացիօրէն «Մեծն Միսիթար» անուանուեցաւ Հայոց բժշկագետը։ Մասնագէտներու վկայութեամբ՝ Հերացի հաւաքեց, ուսումնասիրեց եւ ընդհանրացուց իր ժամանակաշրջանը կանխած դարերու փորձառութիւնը. ինչպէս դասական, նոյնպէս եւ ժողովրդային բժշկութեան մարգերէն ներս։ Հերացի ստեղծեց այնպիսի աշխատութիւններ, որոնք այսօր եւս կը պահպանեն իրենց արժէքը։

Իմաստուն բժշկի համբաւը միշտ հետեւեցաւ «Ջերմանց մխիթարութիւն» անունով գասականացած բժշկագիտական գլուխ գործոց աշխատքութեան հեղինակին։ Միսիթար Հերացիի կը պատկանի բժշկական հոգատարութեան իմաստուն խորհուրդը։ «Որքան կարելի է, հիւանդը թող շատ լսէ գուսաններու երգը, լարերու հնչիւնը եւ հաճելի մեղեդիներ»։

Հանրագիտական աղբիւրի մը համաձայն՝ «Միսիթար Հերացիին նախորդները, անյայտ ու անանուն Հայ բժիշկները անհրաժեշտ նախապատրաստական աշխատանք կատարած էին թրագմանիւղով յոյն, հռոմէացի եւ արաբ բժիշկներու գիտական ժառանգութիւնը, ստեղծելով նաեւ շարք մը սեփական գործեր գրելու որպէս զեղադիտութեան եւ բժշկագարմանումի (թերա-փիա) վերաբերել։ Սակայն այդ ամէնը չէր կրնար բաւարարել այնպիսի լուրջ ու պահանջկոտ գիտնականը, ինչպիսին էր Մեծն Միսիթարը։ Ան իր ամբողջ կեանքը ու գիտական կարողութիւնները մտադրեց ինչպիսին էր Միսիթարը։ Ան իր ամբողջ կեանքը ու գիտական կարողութիւնները մտադրեց ինչպիսին էր Միսիթարը։ Ան իր ամբողջ կեանքը ու գիտական կարողութիւնները մտադրեց ինչպիսին էր Միսիթարը։ Ա

ՆՈՐ ԱԵՐՈՆԴ

ՖԵՐԻՓԻՂԻ ՄԵՐԱՄԵԹՃԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՑ ՄՐԲՈՅ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԷՐԱՄԵԹՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՓՈՐԻՔԻՆԵՐԸ ԵՂՈՅԻ ԸՆԹԱԳՐԻՆ

ԴՐՈՒԱԳ ՄԻ ԽԱՆՂԵՒԷՆ (ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐԻՐ՝ ԴՊՐՈՑԷՆ)

Ֆէրիֆիղի Մէրամէթնեան վարժարանին մէջ վերջերս տեղի ունեցաւ Ս. Թարգմանչաց տօնակատարութիւն մը: Մշակույթի շարժումն շարժառիթով կազմակերպուած Հանգէսը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց դպրոցէն ներս: Ճայտագրին շրջագծով տղաքը ներկայացուցին թատերակ մը, որով բացատրեցին Թարգմանչաց տօնին իմաստը: Կատարուեցան արտասանու-

թիւներն ու ներկայացուեցան զանազան պարեր: Մանկապարտէզի փոքրիկներն ալ Հանգէս եկան խմբերգներով: Պատասխան ցուցադրութեան մը միջոցաւ ներկայացուեցան Թարգմանչաց տօնին ու Մշակույթի շարժումն առթիւ տարուած դասարանային աշխատանքներուն արդիւնքները:

ԱՐԴԻ ՓԻՂԸ

- Այժմ ափրիկեան փիղը աշխարհի ցամաքի վրայի ամենէն մեծ անասունն է:
- Ան կրնայ ապրիլ մինչեւ 70 տարի:
 - Ան կրնայ կշռել 6350 քիլո:
 - Անոր Հասակը 4 մետրի կը հասնի:
 - Ան օրական կ'ուտէ մօտաւորապէս 136 քիլո ուտելիք:
 - Անոր մօրթը 3.8 սմ. Հաստութիւն ունի:
 - Անոր սիրտը կը կշռէ 21 քիլո:
 - Անոր ուղեղը կը կշռէ 5.4 քիլո:
 - Անոր ականջներէն իւրաքանչիւրը կը կշռէ 45 քիլո:
 - Անոր իւրաքանչիւր փղոսկը կը կշռէ 45 քիլո:
 - Անոր կնիճթը ունի 100 Հազար մկաններ:

ՈՒՆԻՆ ԻՍԿԱՊԵՍ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՅԱՄ Է

Մեր բոլորին ծանօթ է Ուինի արջուկը: Այս պատմութիւններու կերպարը 1926 թուականէն ի վեր մանուկներուն երազել կու տայ իր արկածախնդրութիւններով: Մական Գիտէլ[®], թէ այս արջուկը իսկապէս գոյութիւն ունեցած է:

Ուինի արջուկին եւ անոր արկածախնդրութիւններուն Հեղինակը, Ալէն Ալեքսանտր Միլն այս կերպարին անունը դրած է ներշնչուելով այն արջէն, որուն

ինք սովորութիւն ունէր այցելելու իր տղուն Հետ Լոնտոնի կենդանաբանական զոոլոգիին մէջ:

Այս արջը ծագումով Գանատայէն էր եւ անոր անունն էր «Ուինի փէկ»:

Այս անունը անոր տուած էր անասունը ընտելացնող անասնաբոյժը Հերի Բոյլըին. այս գանատական քաղաքը անոր ծննդավայրն էր:

260 ՄԻՒՈՆ ՏԱՐԻՆԵՐ ԱՌԱՋ. . .

... Հոյամողէզները կ'իշխէին երկրագունդին: Երկրագունդին բոլոր ցամաքամասերը իրարու միացած էին, եւ կը կազմէին միակ մեծ ցամաքամաս մը, որ ճանչցուած է Փանծէա անունով: Անոր ներսի շրջանները տաք եւ չոր էին: Այս օդը շատ կը սիրէին սողունները, որոնք սկսան Հասակով մեծնալ:

Առաջին Հոյամողէզը, որ ագնիվազէ մը քիչ մը աւելի մեծ բուսակեր անասուն մըն էր, երեւցաւ 240 միլիոն տարիներ առաջ, ըստ բրածոներու ուսումնասիրութեան: Հոյամողէզները աճեցան, զարգացան եւ բազմաթիւ տեսակներ յառաջան:

Երբ Փանծէան սկսաւ կտրտուիլ մօտաւորապէս 220 միլիոն տարիներ առաջ, Հոյամողէզները ցրուեցան երկրագունդի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ:

Անոնք երկրագունդին վրայ իշխեցին մօտաւորապէս 150 միլիոն տարիներ:

ԱՅՍՈՐ՝ ԱՇՆՈՒՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱՉԱՅԻՆ ՕՐՆ Է

Բոլոր ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ ագնիւ մարդիկ կեանքի մէջ աւելի առողջ են, Հանգիստ եւ խաղաղ, քանի որ ագնիւները կը բարձրացնէ տրամադրութիւնը եւ աւելի լաւատես կը դարձնէ խնդրոյ առարկայ անձը: Դժբախտաբար պարագան նոյնը չէ շրջապատին Հետ անհաշտ, կռուազան եւ անագնիւ մարդուն Համար:

Ագնիւութեան միջազգային օրուան գաղափարը ծնունդ առաւ 2000 թուականին, Սինկափուրի մէջ, եւ շատ չանցած՝ որդեգրեցին զայն:

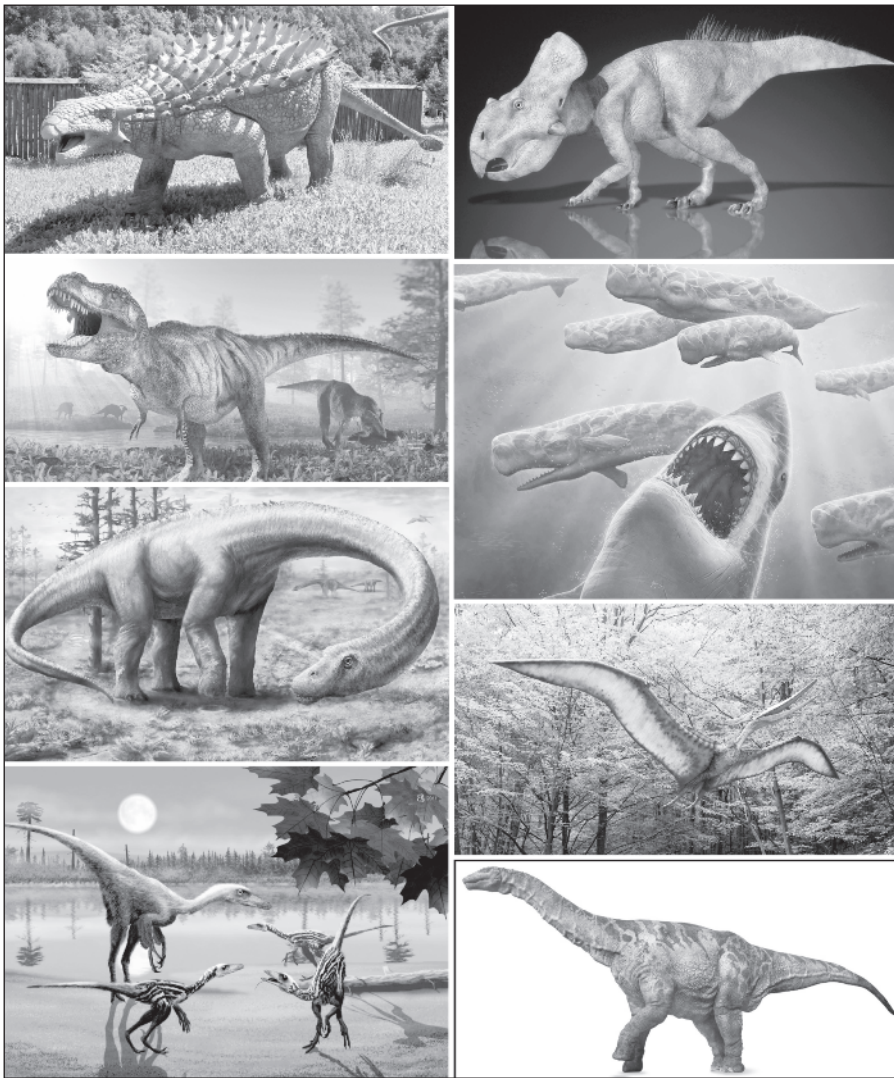
«Ագնիւութիւնը խելացութեան մէկ յատկանիշն է» գրած է Վոլթէր, իսկ Ժան Փոլ Սարթը՝ «Ագնիւ եւ միայն խելացի մարդիկ»...: Կարժէ մտածել...

Հարցարան

ՀՈՅԱՍՈՂԵՉՆԵՐՈՒ ՕՐԵՐՈՒՆ. . .

- 1- Ինչո՞ւ կը գործածէր Անքի-լոսարուս Հոյամողէզը իր գունդով օժտուած պոչը՝
- ա- Մտներ մաքցելու Համար,
բ- Իր թշնամիներուն դէմ կռուելու Համար,
գ- Ձուկ որսալու Համար,
դ- Փոսեր փոքելու Համար:
- 2- Արդի ո՞ր ցամաքամասին կամ վայրին վրայ կը շրջէր փրօթոսէրաթոփը՝
- ա- Աւստրալիա,
բ- Անթարքթիքա,
գ- Ասիա,
դ- Լուսինին վրայ:
- 3- Երբ Հոյամողէզները կ'իշխէին աշխարհին, երկնքին մէջ թռչող թռչուններ չկային՝
- ա- ձիւղ
բ- Սիւլ
- 4- Մեծ ճերմակ շանաձուկը շատ աւելի զօրաւոր կը խածնէ, քան թիրանոսորու ընթը՝
- ա- ձիւղ
բ- Սիւլ
- 5- Ո՞ր անասունին նախապատմական Հսկայ գարմիկն էր մեկալոնտոնը՝
- ա- Շանաձուկին,
բ- Մարզակապիկին,
գ- Կոլուն,
դ- Փենկուէին:

- 6- Ալամոսորուսը ունէր մօտաւորապէս փիղի մը Հափը՝
- ա- ձիւղ
բ- Սիւլ
- 7- Հոյամողէզները կաշիի նմանոց կեղեւ մը ունեցող Հաւիթիներ կ'աճէին: Որքա՞ն է տրամաչափը ցարդ գտնուած Հոյամողէզի ամենէն մեծ բրածոյ Հաւիթիին՝
- ա- 15 սմ.,
բ- 40.6 սմ.,
գ- 66 սմ.,
դ- 127 սմ.:
- 8- Եթէ կարենայիք նախապատմական ժամանակաշրջաններ ճամբորդել, ո՞ր եւ ի՞նչ վիճակի մէջ պիտի տեսնէիք փթէրոտաքթիլը՝
- ա- Ովկիանոսին մէջ կը լողայ,
բ- Օդին մէջ կը թռչի,

- գ- Գետինն մէջ փոսի մը մէջ,
դ- Նախապատմական մարդիկ կ'որսայ:
- 9- Ինչո՞ւ գիտնականները կը մտածեն, թէ թրուտոնը շատ խելացի էր՝
- ա- Շարժապատկերներուն մէջ շատ խելացի կ'երեւի,
բ- Քարերուն վրայ փորագրուած Հետքեր ձգած է,
գ- Շատ արագ կրնայ վազել,
դ- Իր մարմնին Համեմատ մեծ ուղեղ մը ունի:
- 10- Հաւանաբար, որ Արժանթի-նոսորուսը երկրագունդին վրայ գոյութիւն ունեցած ամենէն մեծ անասունը եղած է: Այս Հսկան ո՞ր կ'ապրէր՝
- ա- Գանատա,
բ- Հարաւային Ամերիկա,
գ- Չինաստան,
դ- Հիւսիսային Բուենո:

- 10- Բազմաթիւ Հոյամողէզներ փետուրներ ունէին՝
- ա-ձիւղ,
բ-սիւլ:

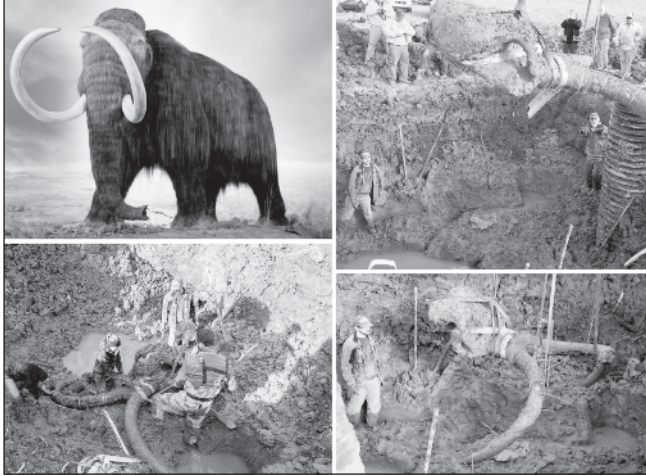
Պատասխաններ

- 1- բ: 2- գ: 3- Սիւլ: Թռչունները յայտնուեցան 150 միլիոն տարիներ առաջ, Հոյամողէզներուն անհետացումէն մօտաւորապէս 80 միլիոն տարիներ ետք: 4- Սիւլ: Թիրանոսորուս ընթացին խաձուածքը մեծ ճերմակ շանաձուկին խաձուածքէն երկու անգամ աւելի զօրաւոր էր: 5- ա: 6- Ալամոսորուսը մօտաւորապէս 21 մետր երկայնք ունէր, այսինքն մօտաւորապէս 3 անգամ փիղին մեծութիւնը: 7- գ: 8- բ- 9- գ: 10- բ- 11- ձիւղ: Փետուրներով թռչունները յառաջացած են փետուրներով Հոյամողէզներէն:

ՄԱՍՈՒԹԻ ՄԵ ԿՄԱՆՔԸ ԳՏՆՈՒՄԸ Է ԴԱՇՏԻ ՄԵ ՄԷՑ

Մամութի գրեթէ լման կմախք մը գտնուած է Լայմա թանկարկի մէջ, Միչիկըն, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ: Ան մինչեւ այսօր գտնուած այս նախապատմական Հսկայ փիղերու ամենէն ամբողջական կմախքն է:

Իրենց դաշտին մէջ կապի խողովակներ դնելու Համար փոս մը փորելու ընթացքին, երկու երկրագործներ այս արտասովոր երեւոյթին Հանդիպած են: Անոնք գտած են աւելի քան 60 սմ. երկարութեամբ, շատ լաւ պահուած, մամութի ոսկոր մը: Ճասնհիշող Հնագէտներէ կազմուած խմբակ մը գացած է Հետախուզելու այդ շրջանը: Մասնագէտները գտած են գանկը, կոնքը, երկու փղոսկրները, երկու ուստկրները, բազմաթիւ ողններ եւ անասունին կողերը: Ան ցարդ գտնուած մամութի ամենէն ամբողջական կմախքներէն մէկն է:

8 թոն: Անհատաւոր...:

Անոնք անհետացած են 12 Հազարէն 15 Հազար տարիներ առաջ՝ կլիմայական փոփոխութեան մը պատճառով: Ամերիկեան դաշտին մէջ գտնուած մամութը որսացած էին մարդիկ զայն ուտելու Համար եւ ապա զայն թաղած էին գետինն մէջ, զայն պահելու Համար 11 Հազարէն 15 Հազար տարիներ առաջ: Այն շրջանը, ուր կմախքը գտնուած է, Հարուստ է նախապատմական բրածոներով: Մօտաւորապէս երեսուն մամութի կմախքներ արդէն գտնուած են Հոն:

Մամութները նախապատմական անասուններ են, անոնք փիղին Հեռաւոր գարմիկներն են: Անոնք ունէին կոր փղոսկրներ, որոնց երկարութիւնը կրնար հասնիլ 3 մետրի, եւ Հաստ բուրդի խաւ մը կամ մուշտակ: Բրդոտ մամութի տեսակը ոչխարներու նման բուրդ ունէր: Անոնց Հասակը կը հասնէր մօտաւորապէս 4 մետրի եւ Հափահաս տարիքին կը կշռէին 6-էն

Մ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ

4111111-1B01.1-1.01

- Յստակ թիւ մը չեն կրնար նշել, պարզապէս ըսեմ թէ մեր առաջին տարւան Հայուեղծարար շուրջ 200 Հագար տղայ էր, զոր մտողութեանը ձևով Մ-ը վճարեց և եւ ընդհանրապէս մեր միւլութիւնը կը չդպայ ձՀՀ-ի 9: առ Հարիւր ծախսերը: Ներկայիս «Վիլպլպէկեան» Հաստատութիւնն այլ կ'օժանդակէ մեզը: Անկոչնեն, թէ մենք զանազան Համայնաբարձաններէ ունինք վեճ թիւով կամարտը ժամանակահատիւ, որոնք առանց վարձատրութեան ակնկալիքի իրենց գիտելիքն ու ժամանակը սիրով կը տրամադրեն այս գործին: Իսկ Հայաստանի մէջ Սփիւռքի, Կրթութեան եւ Աշակոյթի նախարարութիւնները եւ վարչապետարանը կը քաջաշարժեն մեր աշխատանքը: